אירועי אלימות בין חיילים ותיקים לצעירים
אגרת דין וערכים

למרבה הצער, בעת האחרונה ניכרת מגמת עלייה במקרים שבהם נחשפים אירועי אלימות בין חיילים ותיקים לצעירים ביחידות צה"ל. המדובר באירועים שבהם חיילים "ותיקים" מנצלים את מעמדם כדי להטיל על חיילים "צעירים" משימות משפילות, לכפות עליהם "טקסי חניכה", לפעול כלפיהם באלימות, להפעיל עליהם לחץ חברתי או לפגוע בהם בדרכים שונות. אף שלעיתים המעשים מוצגים כבדיחה או כמסורת יחידתית, בפועל הם מבוססים על יחסי כוח בלתי שוויוניים ו**עלולים לגרום לפגיעה ממשית בכבוד האדם, בתחושת הביטחון ובערכי הרעות והאמון השוררים בין חיילי צה"ל. אירועים אלו יוצרים תרבות של השפלה, פחד והשתקה, והם פוגעים בלכידות היחידה ובערכי היסוד של צה"ל.** בשל חומרת התופעה והשלכותיה על הפרט ועל המסגרת הצבאית כולה, פועלים צה"ל ובתי הדין הצבאיים למיגורה ולהעברת מסר ברור של **אפס סובלנות** כלפי כל גילוי של **התעללות או ניצול כוח בין משרתים.**

באגרת זו נסקור את פסיקת בתי הדין הצבאיים הדנה במקרים אלה בעת האחרונה. בפרשה רחבת היקף שנדונה בבית הדין הצבאי, הועמדו לדין עשרה חיילים ממערך ההגנה האווירית בחיל האוויר, בגין מעשים שכונו "משחקי פז"ם". לאחר שהמתלונן, חייל בדרגת רב"ט, הוציא את בגדיו של חייל בדרגת סמל ממכונת הכביסה ועדכן אותו שלקח את בגדיו, מסר לו החייל הוותיק "חכה מה יהיה בלילה". בשעת לילה מאוחרת, הוא ושני חיילים נוספים בדרגת סמל נכנסו לחדרו של המתלונן וכיבו את האור. השלושה תפסו את המתלונן בעודו לבוש בתחתונים ובחולצה, והורידו אותו ממיטתו לרצפה. אחד הנאשמים התיישב עליו, מעורב אחר אחז בו ומעורב שלישי נגע בבטנו ובישבנו. בהמשך ניגשו הנאשמים לחייל אחר ששכב במיטתו, משכו אותו מרגליו לרצפה ונגעו בבטנו. בהמשך הכו הנאשמים את אחד החיילים בישבנו והרימו את רגליו באוויר. אחד המעורבים אחז באיבר מינו של נפגע העבירה בעודו מתנגד למעשים. לבסוף, צעק אחד המעורבים צעקות מעליבות ופוגעניות, שנועדו להשפיל את החיילים במטרה להבהיר להם כי אסור להם להתחצף לחיילים ותיקים מהם.

בעקבות הליכי גישור, הסתיימו כלל התיקים בהסדרי טיעון, שבמסגרתם **הורשעו הנאשמים בעבירות של התעללות בצוותא** (לנאשם אחד יוחסה עבירה של סיוע להתעללות בצוותא). לשמונה נאשמים יוחסה גם **עבירה של הטרדה מינית** לפי החוק למניעת הטרדה מינית, ולכלל הנאשמים יוחסה עבירה של **התנהגות שאינה הולמת או התנהגות מבישה**, בהתאם לדרגתם.

בית הדין הצבאי כיבד את הסדרי הטיעון וגזר על הנאשמים עונשי מאסר שנעו בין 30 ל- 200 ימי מאסר, בראי חלקו של כל אחד מהם. על ארבעה נאשמים הוטלו בנוסף לכליאה הממשית גם 30 ימי עבודות צבאיות. על כלל הנאשמים הוטלו עונשי מאסר על תנאי והורדה לדרגת טוראי. **בגזרי הדין הדגישו בתי הדין הצבאיים את חומרת המעשים ואת פגיעתם בערכי הכבוד, הסובלנות והרעות, אשר מצויים בבסיסה של המסגרת הצבאית, ובפרט כאשר הללו מבוצעים בצוותא, בתוככי היחידה. בקשותיהם של המעורבים להורות על איסור פרסום שמותיהם ופרטיהם המזהים נדחו בבית הדין הצבאי לערעורים.**

ת"פ 12477-08-25 **התובע הצבאי נ' סמל א' ר' ואח'** (6.8.2025)

במקרה אחר, חייל בדרגת סמ"ר, ששירת כלוחם מעברים וכמפקד כיתה, הורשע בשתי עבירות של התעללות ובעבירה של התנהגות שאינה הולמת, בגין מעשיו כלפי רב"ט י', ששירת תחת פיקודו. בהתאם לפסק הדין, במהלך חודש פברואר 2026, בשעת לילה מאוחרת, התקשר הנאשם לרב"ט י' והורה לו להגיע לחדר המפקדים, שם המתין לו בצוותא עם מפקדים אחרים כשפניהם מכוסות. עם הגעתו של רב"ט י' הורה הנאשם ליתר המפקדים להכות את נפגע העבירה אם ישמיע קול. המפקדים ניסו לגרום לנפגע להשמיע קול באמצעות הפחדה, עשיית רעש, הצלפת חגורות בקירות, השמעת מוזיקה רועשת ודחיפות. בהמשך, חלק מהמפקדים הצליפו בגבו של נפגע העבירה מספר פעמים, חלקם באמצעות תותב ארוך לנשק. בשלב מסוים נאנח נפגע העבירה מכאב, ובתגובה הכה אותו הנאשם באגרוף בבטנו. כתוצאה מהמעשים נגרמו לנפגע העבירה חבלות בגבו. באירוע אחר, הורו הנאשם ומפקד נוסף לנפגע העבירה לבצע משימות בתוך פרק זמן של שניות, ומשלא עמד בלוחות הזמנים הורו לו להיכנס לחדרו ושם הצליפו בגבו עם חגורות. בהמשך הודיע הנאשם לנפגע כי הוא משחררו לשעת טרום שינה, אך אסר עליו לשוחח עם הוריו וחבריו, ללכת לשירותים או להתקלח.
בפסק הדין, עמד בית הדין הצבאי על הפגיעה בשלמות גופו, כבודו ותחושת הביטחון האישי של נפגע העבירה, שאינה מתמצה אך בכאב הפיזי שנגרם לו אלא משתרעת גם על חוויית ההשפלה, הפחד וחוסר האונים שחש. בית הדין עמד גם על הפגיעה בערכי היסוד של השירות הצבאי ובראשם המשמעת, הרעות והאמון שבין מפקדים לפקודיהם. לאחר שמיעת טיעוני הצדדים, בית הדין השית על הנאשם 90 ימי מאסר לריצוי בפועל, עונש מאסר על תנאי, פיצויים בסך 2,000 ש"ח לנפגע העבירה והורדה לדרגת טוראי. על המעורבים הנוספים הוטלו, במסגרת הסדרי טיעון, 58 ו-100 ימי מאסר, בהתאם לחלקו של כל אחד מהם, לצד עונשי מאסר על תנאי, פיצויים והורדה לדרגת טוראי.

ת"פ 57321-03-26 **התביעה הצבאית נ' סמ"ר י' ר' ואח'** (25.05.26)

במקרה אחר, הורשע חייל בדרגת סמל בשתי עבירות של התעללות בצוותא ובעבירה של התנהגות שאינה הולמת. הנאשם וחיילים אחרים זימנו את נפגע העבירה, חייל בדרגת רב"ט, לחדרם. שם ערכו לו "טקס הענקה", במהלכו הורו לו לפשוט את חולצתו, הכו אותו באמצעות מכות אגרוף והצליפו בגבו באמצעות תותב של כלי נשק. כתוצאה ממעשים אלו נגרמו לנפגע חבלות שהצריכו אשפוז. במועד אחר, הנאשם ושותפיו הורו לחייל אחר לעמוד כשגבו מופנה אליהם, הכו אותו באמצעות מכת אגרוף לחזה והצליפו בגבו באמצעות דסקית ובאמצעות תותב של כלי נשק.
בית הדין הצבאי עמד בפסק דינו על הפגיעה בשלמות גופם ובכבודם של נפגעי העבירות, לצד הפגיעה בערכי הרעות, המשמעת הצבאית ומרקם החיים הראוי בין חיילים. השימוש בתותב של כלי נשק לצורך ביצוע מעשי העבירה פגע גם בערך טוהר הנשק. לאחר שמיעת טענות הצדדים ולאחר שעמד על נסיבות ביצוע העבירה ומדיניות הענישה הנוהגת, השית בית הדין הצבאי על הנאשם 120 ימי מאסר לריצוי בכליאה ממשית, עונשי מאסר על תנאי, פיצויים בסך 1,000 ₪ ובסך 3,000 ₪ לנפגעי העבירה והורדה לדרגת טוראי. שלושת שותפיו של הנאשם הורשעו על פי הודאתם בכתב אישום מתוקן בשתי עבירות של התעללות בצוותא, ושניים מהם גם בעבירה של התנהגות שאינה הולמת. בהתאם להסדרי הטיעון שהוצגו בעניינם של השותפים לאחר הליכי גישור ממושכים, הושתו עליהם עונשי מאסר בני 180, 150 ו-120 ימי מאסר, כל אחד בהתאם לחלקו במעשי ההתעללות.

21485-05-26 **התובע הצבאי נ' סמל א' צ'** (07.05.2026)

בפרשה אחרת נדון עניינם של מפקדים בחיל האוויר, אשר כחלק ממסורת ארוכת שנים של "משחקי פז"ם" ביחידתם, הכו חיילים נמוכים מהם בדרגה במספר הזדמנויות. חלק מהנאשמים הוכו אף הם על ידי חיילים אחרים ורוב מעשי האלימות נעשו באופן הדדי ומבלי שנגרם נזק. לאחר הליך גישור שהתנהל בבית הדין הצבאי, הורשעו הנאשמים בעבירות של אלימות כלפי חייל בצוותא וחלקם גם בעבירה של התנהגות שאינה הולמת. בית הדין הצבאי מצא לכבד את הסדרי הטיעון שאליהם הגיעו הצדדים, והטיל עונשי מאסר שנעו בין 26 ל-51 ימים, לצד מאסר מותנה והורדה לדרגת טוראי. באחד המקרים אף הוטל קנס בסך 1,000 ש"ח.

שאלות לדיון:

- אילו ערכים נפגעים באירועים אלו?
- איפה עובר הגבול בין לכידות ומסורות יחידתיות חיוביות לנורמות ומסורות שליליות ביחידה?
- אם וכיצד אירועים מסוג זה משפיעים על תחושת האמון בין המשרתים ביחידה?
- איזה נורמות שליליות יש ביחידה שלנו? איך ניתן לגדוע אותן?

דגשים למפקד:

- **ערך הרעות** נמדד במחויבות ההדדית של המשרתים, ובחובה לחנוך ולשלב את החייל החדש בתוך המסגרת הצבאית. קיומם של אירועי ותיקות צעירות מייצר תרבות פסולה של פחד וחוסר אונים, המנוגדת באופן מוחלט לערך זה ופוגעת אנושות בלכידות היחידתית ובחוסנה.
- כל חייל וחיילת זכאים להגנה מלאה על **כבודם, על ביטחונם האישי ועל שלמות גופם ונפשם.** אירועים אלו אינם עולים בקנה אחד עם עם ערך יסוד כבוד האדם.
- אמצעי לחימה, ציוד צבאי וסמכויות פיקודיות נועדו אך ורק לצורך מילוי המשימה המבצעית והמשימה הצבאית. שימוש בציוד צבאי או בסמכויות הפיקוד לשם איום, הפחדה או נקיטת אלימות כלפי משרתים אחרים, מהווה פגיעה אנושה בערך **טוהר הנשק** ומנוגדת לגמרי למצפן הערכי שלנו- **רוח צה"ל**.
- על **המפקדים** חלה חובה מוחלטת לגלות **מעורבות, לזהות נורמות פסולות ביחידתם ולפעול למיגורן באופן מיידי.** אין לקבל "עצימת עיניים" או התנערות מאחריות מצד דרגי הפיקוד. מפקדים הנוטלים חלק באירועים אלו, מאפשרים אותם או נמנעים מלדווח עליהם, מועלים באמון הבסיסי שבין מפקד לפקודיו ופוגעים בערך המשמעת הצבאית.
- **מערכת המשפט הצבאית ובתי הדין פועלים ביד קשה ובאפס סובלנות כלפי גילויי התעללות וניצול כוח.** מעשים אלו נושאים עמם השלכות פליליות ופיקודיות חמורות, לרבות עונשי מאסר לריצוי בפועל, הורדה לדרגת טוראי, פסיקת פיצויים כספיים לנפגעי העבירה ורישום פלילי.

לאתר בתי הדין הצבאיים

לקטלוג הכלים החינוכיים